

На обох секціях було заслухано доповіді на найрізноманітніші тематики: від найдавніших часів появи людини на Кримському півострові до середньовіччя. Багато доповідей було присвячено античній історії різних місць півострова, зокрема, проблемі локалізації Неаполя Скіфського (*Н.Л. Ернст*) з нагоди сторіччя початку розкопок у Сімферополі; дослідженню Керкінітиди як частини херсонеського округу (*В.Ф. Штифтар*); огляду попередніх робіт у Судаку (*А.А. Фомін, Ю.В. Готьє*); результатам роботи Керченського музею з вивчення городищ Кіммеріка, Кітея і Акри на Керченському півострові. Безумовно, найбільше доповідей було присвячено Херсонесу: дослідженню його оборонних стін (*К.Е. Гриневич*), гончарних печей (*А.Н. Деревницький*), тлумаченню деяких херсонеських написів (*Н.І. Новосадський*) тощо.

На останньому засіданні затвердили важливі пункти резолюції конференції. Ухвалено план науково-дослідної діяльності Херсонеського музею і вирішено одночасно з публікацією пам'яток і матеріалів продовжувати розкопки в Херсонесі на засадах запропонованого плану. Терміновим і невідкладним завданням визначено дослідження пам'яток Гераклеїського півострова, що зу-

мовлено невинним заселенням території цієї пам'ятки світового значення.

Було наголошено на необхідності публікації матеріалів з розкопок Херсонеса упродовж 1908—1915 рр., а також залучення коштів для охорони пам'яток Херсонеса. Зауважено, що планом проведення охоронних робіт слід вважати пропозиції архітектора проф. П.І. Голандського.

Вирішено всі розкопки обов'язково проводити за загальним виробничим планом, узгодженим з відповідними установами. Крім того, певні розкопки слід узгоджувати з місцевими музеями, зазначаючи у кошторисі всіх розкопок суму, яка витрачається на охоронні роботи. Сприяти визнанню Пантікапея, гори Опук, городищ Кітея та Німфея державними заповідниками.

Отже, на конференції було ухвалено багато перспективних резолюцій. Зокрема, нагальними були рішення стосовно охорони відкритих пам'яток та публікації наявного археологічного матеріалу. Причому низка розглянутих на конференції питань не втратила своєї актуальності й донині. Адже збереження археологічних пам'яток, і, зокрема, Херсонеса, було і залишається важливим завданням всіх, кому небайдужа доля культурної спадщини України.

Одержано 21.12.2007

Книжковий огляд

Пивоваров С.В. Середньовічне населення межиріччя Верхнього Пруту та Середнього Дністра (XI — перша половина XIII ст.). — Чернівці: Зелена Буковина, 2006. — 300 с.

У монографії на основі комплексного аналізу писемних джерел, археологічного, нумізматичного, сфрагістичного матеріалів досліджено історичний розвиток давньоруського (давньоукраїнського) населення межиріччя верхнього Пруту та середнього Дністра (Українська Буковина) в XI — першій половині XIII ст. Всебічно схарактеризовано основні види господарської діяльності місцевого населення, простежено напрями торговельно-економічних зв'язків, проаналізовано розвиток суспільно-політичних і культурних відносин. Значну увагу приділено питанням еволюції духовної культури та синкретизму християнських і первісних вірувань. Опубліковано матеріали, отримані під час вивчення середньовічних археологічних пам'яток у Василеві, Онуті, Галиці, Чорнівці, Зеленій Липі, Недобойцях і Хотині.

Петраускас А.В. Ремесла та промисли сільського населення Середнього Подніпров'я в IX—XIII ст. — К.: КНТ, 2006. — 200 с.

Монографія присвячена комплексному вивченню ремесел та промислів сільського населення Середнього Подніпров'я IX—XIII ст. Зібрано археологічні артефакти з цієї тематики, що відображають сировину, інструменти, пристосування, виробничі споруди, напівфабрикати, готові вироби, брак та відходи виробництва. На основі аналізу археологічних даних, етнографічних аналогів, повідомлень писемних джерел та результатів експериментів з натурального моделювання ремісничого та промислового виробництва проведено узагальнююче дослідження давньоруських ремесел та промислів відповідно до їх технологічних етапів, а також порівняльний аналіз з відповідними видами виробництва давньоруських міст та городищ. Простежено співвідношення між різними видами ремесел та промислів, їх місце в господарстві сільського населення Середнього Подніпров'я.

Папанова В. А. Урочище Сто могил — некрополь Ольвии Понтийской. — Киев: Знання України, 2006. — 278 с.

Книга присвячена одному з найцікавіших некрополів Північного Причорномор'я — некрополю Ольвії, який проіснував майже тисячу років. У книзі розглянуто питання історії його дослідження, історичної топографії, поховального і поминального обрядів.

THE ROLE OF THE CHERNYAKHIVSKA CULTURE POPULATION IN FORMATION OF ANTHROPOLOGICAL STRUCTURE OF THE SLAVONIC POPULATION OF UKRAINE IN THE SECOND HALF OF THE 1st — THE BEGINNING OF THE 2nd MILLENNIA AD

The issue of possible succession of Chernyakhiv and Ancient Rus time population is viewed here. The article includes the comparative analysis of anthropological structure of the population of Chernyakhivska culture of Ukraine and the Slavonic groups of the 10th—13th cc. The results of the research allow concluding that in post-Chernyakhiv time anthropological structure of the population has changed substantially on whole the territory of Ukraine. The most realistic in Slavonic groups of various territories of Kyiv Rus epoch are the genealogical lines ascending from the combined series of Chernyakhivska culture of Western Ukraine and Budzhak.

Книжковий огляд

Зубарь В.М., Сон Н.А. Северо-Западное Причерноморье в античную эпоху. Основные тенденции социально-экономического развития // МАИЭТ. — Supplementum. — Вып. 3. — Симферополь, 2007 — 240 с.

Книгу присвячено основним тенденціям соціально-економічного розвитку Борисфена, Ольвії, Ніконія і Тіри протягом античної епохи. На широкому історичному тлі і за комплексного використання усіх доступних джерел піднято питання характеру землеволодіння, рівня розвитку ремесла, торгівлі і особливостей характеру економічного розвитку регіону. Цієї основі зроблено спробу моделювання динаміки соціальної структури населення і особливостей виробничих відносин протягом усього досліджуваного періоду.

Попович І. Закарпаття за доби раннього заліза. —

Krakow — Lwow: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellonskiegop. — 2006. — 121 с.

Робота є важливим внеском у вивчення проблем ранньозалізного періоду не лише Карпатського регіону, а й Центрально-Східної Європи. Дослідження поселень на великій площі, вперше проведені автором монографії, дали змогу визначити характер житлово-господарських комплексів, схарактеризувати основні напрями господарської діяльності куштановицького населення Закарпаття. Вихід цієї книги є найкращим вшануванням пам'яті вченого-археолога Івана Поповича.

Древнейший теменос Ольвии Понтийской // МАИЭТ. — Supplementum. — Вып.2. — Симферополь, 2006. — 504 с.

Над роботою працював великий колектив авторів. У ній наведено основні результати дослідження різноманітних матеріалів із розкопок Західного теменосу в Ольвії Понтійській. Розглянуто топографію, стратиграфію, історіографію, структуру відкритих святилищ окремих божеств, а також будівельні рештки храмів, олтарів, священних огорож, пропілеї та інших споруд, зроблено графічну реконструкцію храму Аполлона Іетроса. Схарактеризовано різноманітні категорії знахідок: архітектурні кам'яні і теракотові деталі, епіграфічні пам'ятки і керамічні клейма, скульптуру і теракотові статуетки, монети і вагові гирі, керамічні, кам'яні, кістяні, скляні, металеві вироби і ливарні форми, остеологічні матеріали. Висвітлено основні етапи розвитку цієї сакральної зони в контексті історії Ольвії та у взаємозв'язку з новими даними стосовно культів вшановуваних тут божеств, проведено коротку порівняльну характеристику Східного і Західного теменосів.

Майко В.В. Средневековые некрополи Судакской долины. К.: Академперіодика, 2007. — 273 с.

Монографію присвячено некрополям середньовічної Сугдеї. На основі залучення неопублікованих архівних матеріалів і даних розкопок розглянуто історію вивчення міських некрополів VIII — XVI ст. Такий широкий хронологічний обсяг дав змогу прослідкувати особливості формування некрополів як складової середньовічної інфраструктури городища і розглянути особливості поховального обряду протягом усієї епохи існування середньовічного міста.

Котова Н.С. Ранний неолит степового Подніпров'я і Приазов'я. — Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2006. — 328 с.

Монографію присвячено дослідженню середньостогівської культури, населення якої мешкало у степовому межиріччі Дніпра і Дону в епоху раннього неоліту. На основі комплексного аналізу матеріалів поселень і поховань автор характеризує етапи розвитку культури, її генезу, пропонує реконструкцію господарської діяльності і соціальної структури ранньонеолітичного населення степу.

Приймак В.В., Осадчий Є.М. Північний схід Дніпровського Лівобережжя у кінці XVI—XVII ст. (історико-археологічні нариси). — Полтава, 2006. — 72 с.

У монографії висвітлено питання археології та історичної географії північно-східного регіону Дніпровського Лівобережжя у період між кінцем XVI — серединою — третьою чвертю XVII ст. Опубліковано описи і плани пізньосередньовічних фортець, виявлених під час роботи над створенням «Зводу пам'яток історії та культури».

- Братченко С.Н.* К вопросу о сложении бабинской культуры (многоваликовой керамики) // Вильнянские курганы в Днепровском Надпорожье. — К.: Наук. думка, 1977а. — С. 21—42.
- Братченко С.Н.* Каменско-ливенцовская группа памятников // Археология Украинской ССР: В 3 т. — К.: Наук. думка, 1985. — Т. 1. — С. 458—462.
- Братченко С.Н.* Культура многоваликовой керамики // Археология Украинской ССР: В 3 т. — К.: Наук. думка, 1985а. — Т. 1. — С. 451—458.
- Братченко С.Н.* Пряжки эпохи поздней бронзы и их северокавказские формы // Конвергенция и дивергенция в развитии культур эпохи энеолита—бронзы Средней и Восточной Европы: Материалы конф.: В 2 ч. — СПб., 1995. — Ч. 2. — С. 8—26.
- Братченко С.Н.* Виступ під час дискусії на 4-му Капітанівському польовому археологічному семінарі (с. Капітанове, Новоайдарського р-ну, Луганської обл., 13 липня 1998 р.).
- Братченко С.Н.* Донецька катакомбна культура раннього етапу: В 2 ч. — Луганськ: Шлях, 2001. — Ч. 1. — 75 с.
- Братченко С.Н.* Виступ на засіданні відділу археології енеоліту—бронзового віку Інституту археології НАН України (Київ, 23 травня 2006 р.).
- Братченко С.Н.* Ливенцовская крепость. Памятник культуры бронзового века // Матеріали та дослідження з археології Східної України. — Луганськ: СУНУ, 2006. — № 6. — С. 32—311.
- Братченко С.Н., Писларий И.А. и др.* Исследования Северско-Донецкой экспедиции // АО 1975 г. — М.: Наука, 1976. — С. 309—310.
- Отрощенко В.В.* Проблеми періодизації культур середньої та пізньої бронзи півдня Східної Європи (культурно-стратиграфічні зіставлення). — К., 2001.—288 с.
- Писларий И.А.* О двух культурно-хронологических группах погребений о срубах бассейна Северского Донца // Новейшие открытия советских археологов: Тез. докл. конф.: В 3 ч. — К., 1975. — Ч. 1. — С. 89—91.
- Писларий И.А.* О содержании некоторых археологических понятий // Теоретические проблемы исторического исследования. — К., 1992. — С. 105—116.

Одержано 23.01.2007

Книжковий огляд

Маярчак С.П. Археологічні пам'ятки IX—XIII ст. Лівобережжя Середнього Подністров'я. — Кам'янець-Подільський: ПП Мошак М.І., 2006. — 96 с.

У книзі наведено загальну характеристику й аналіз усіх відомих на сьогодні археологічних пам'яток IX—XIII століть Лівобережжя Середнього Подністров'я у межах Хмельницької області (по лінії Гусятин—Солобківці—Бар). Систематизований і узагальнений у праці фактичний матеріал може слугувати джерельною базою для найрізноманітніших досліджень. Видання розраховано на археологів, істориків, краєзнавців, працівників музеїв та пам'яткоохоронних установ, усіх, кого цікавлять археологія та історія Поділля давньоруської доби.

Охорона культурної спадщини Київської області. Проблеми, матеріали, дослідження.

Збірка наукових праць. — К.: Академперіодика, 2006. — 240 с.

Збірник наукових статей Київського обласного центру з охорони пам'яток історії, археології та мистецтва присвячений 10-річчю його створення 1996 р. До збірника увійшли наукові статті працівників Центру, співробітників Інституту археології НАН України, музеїв Києва, Київської області та краєзнавців. Специфічною рисою збірника є статті, пов'язані з охоронною діяльністю Центру. Науковими статтями збірника охоплено різні аспекти археологічних досліджень пам'яток різних епох: від трипільської культури до Київської Русі та українського середньовіччя і новітньої історії України. Важливо і те, що у багатьох статтях поруч із суто науковими розробками з дослідження археологічних пам'яток подано програми не лише їх збереження, а й музеєфікації із метою демонстрації віднайдених старожитностей громадськості та залучення туристів.

Пачкова С.П. Зарубинецкая культура и латенизированные культуры Европы. К., 2006.— 372 с.

Книгу присвячено характеристиці зарубинецької культури, пам'ятки якої на межі нашої ери були поширені на території Середнього і Верхнього Подніпров'я, Прип'ятського Полісся і Подесення (Україна, Білорусь і Російська Федерація). Увага звертається на проблему її джерел і походження. Розглянуто внесок в її формування населення культур попереднього скіфського часу (поморської, милоградсько-підгірцевської і лісостепових культур Подніпров'я). Значну частину дослідження присвячено питанням стосунків із синхронними культурами Середньої та Південно-Східної Європи, які разом із зарубинецькою перебували під сильним впливом латенської культури кельтів і створили своєрідний «світ латенизованих культур». Текст супроводжено ілюстраціями, мапами, таблицями.